

FENOMÉN BUDOUCNOSTI

Během mých filosofických studií jsem pochopil jedno:

Síla filosofů nespočívá v úplnosti odpovědí, ale v odvaze klást nové otázky. Novost zde neznamená poměr ke „starému“. Ty samé otázky mohou být položeny v různých obdobích stále znovu – a přesto jsou vždy něčím nové. Jsou „nové“ vzhledem k přicházejícímu, k tomu, co mají uvést v pohyb.

Z toho plyne, že filosofie bude mít nejspíš nějaký vztah ke své budoucnosti – jinak by byla strnulým opakováním téhož. Variací na Hejdánkův text *Objev budoucnosti a umění* lze snad dokonce i říct: *Budoucnost filosofie záleží na jejím vztahu k budoucnosti*. Tuto tezi bych chtěl nyní přibližně prozkoumat.

Každá filosofická myšlenka má svůj předmět, protože každé myšlení je myšlením něčeho. Netřeba dodávat, jak obrovský význam v každém myšlení toto „něco“ má. Nejen že se na „něm“ myšlení konstituuje, ale předmět do značné míry určuje další směr toho kterého myšlení. Filosofická antropologie budiž názorným příkladem.

Jde o to, *jak* předmět myšlení další směr (pohyb) myšlení určuje. Tím, že myšlení předmět pouze myslí? Tím, že myslí právě to, a ne něco jiného? Tím, že z něj něco převezme, např. na způsob uchování určitých dat v paměti?

Zamyslíme-li se nad samotnou „strukturou“ či pořádkem intencionálního vztahování, vidíme, jak je toto „určení předmětem“ pochybné. Myslet, vnímat, hodnotit znamená vždy „něco“ intendovat – jedná se o všeobecnou vlastnost „být vědomím předmětu“. Jak je to s předměty takového vztahování (tedy s myšleným, vnímaným, hodnoceným)? Jejich všeobecným charakterem je, že jsou podmíněny intencemi – bez intencí „není“ intencionálních předmětů. Jak tedy může předmět myšlení určovat samo myšlení? Jinak vyjádřeno: jak může intencionální předmět určovat samu intenci?

Řešení této aporie je poměrně snadné: Intencionální předmět odkazuje ještě k něčemu jinému, tedy k „předmětu bez dalšího“. A toto odkazování asi nebude plnit pouhou funkci ukazatele směru, nýbrž jakési prostupné brány.

Avšak zamyslíme-li se nad charakterem budoucnostní intence, ihned se vynoří otázka – k čemu její příslušný intencionální předmět odkazuje a co to je vůbec za předmět? Intencionálním předmětem budoucnostní intence je *to očekávané*. Očekávané odkazuje k „něčemu“, *co přichází*. Až toto očekávané přijde, může se stát znovu předmětem jiných intencí (spíše typů intencionalit), aniž by byla narušena identita původně zaměřeného intencionálního předmětu.

Již z toho je zřejmé, že se budoucnostní intence skrze svůj intencionální předmět rozhodně nemůže vztahovat k žádnému *statickému* předmětu, a také není něčím, co se dá zredukovat na „danost“.

Je tedy vůbec možné budoucnost vykázat jako fenomén? Je vůbec možné, či spíše proveditelné, budoucnost *myslet*? Nezbývá než tuto intenci vyplnit něčím na způsob víry? Jak se zdá, budoucnostní intence se i přes svůj nezpochybnitelný titul vyvazuje z bezpečí struktur časového vědomí. Vztah k budoucnosti je intence, která kontinuu retencí a protencí nějak předchází.

Úvaha směřuje k paradoxu: Budoucnost je „univerzální“ zkušenost, ale je zároveň něčím, co je zkušenostně nevykazatelné. A co víc, vztah k budoucnosti je nutné nějakým způsobem pěstovat. Proč ne: když lze pěstovat vztah ke zvířatům nebo k vlasti, proč by to nemohlo jít s budoucností? Tento vztah může být základem pro rozhodování (možná, to nelze dokázat), v každém případě je předpokladem pro prognózování, práci s riziky atd.

Výsledkem pěstování vztahu k budoucnosti nemá být vykalkulovaná super budoucnost, ale znovunalezení tohoto vztahu. Ohlédneme-li se zpět za posledními několika desetiletími, vztah k budoucnosti byl buď zcela zdeformován, nebo lidstvu jeho budoucnost

jednoduše přerostla přes hlavu. V každém případě s jejími dopady se budeme vyrovnávat ještě hodně dlouho a intenzivně.

I z toho důvodu jsem přesvědčen, že novost filosofie vzhledem k přicházejícímu věku, zbudou-li ještě nějakí filosofové, bude spočívat ve „znovupromyšlení“ budoucnostní intencionality a budoucnosti jako takové.

Nicméně zda je tato akce vůbec proveditelná a zda konstrukce ryzí nepředmětnosti dostačuje k zodpovězení otázky, k čemu intencionální předmět budoucnostní intence odkazuje, to nevím.

Vše nejspíš závisí na pochopení či znovu vysvětlení Hejdánkova pojetí reflexe. Vztah filosofie k budoucnosti je realizovatelný právě jejím prostřednictvím.

Šimon Krbec

Kolokvium k jubileu Ladislava Hejdánka a Jakuba S. Trojana
18. května 2007, ETF UK